

NOVÉ ČESKÉ DEPOTY DOBY BRONZOVÉ

V publikaci Nové české depoty doby bronzové: hromadné nálezy kovových předmětů se autoři zabývají nálezy bronzových depotů do roku 2013. Depoty byly odevzdány do muzeí či jiných oborových institucí. Depot autoři definovali jako soubor nejméně dvou záměrně a současně uložených artefaktů mimo hrobovou výbavu a mimo náhodné seskupení sídlištního odpadu.

Depoty jsou na základě datace rozděleny do tří období:

1. Starší doba bronzová až počátek střední doby bronzové (Br A-A2/B1)
2. Střední doba bronzová (Br B1-C2)
3. Doba popelnicových polí (Br C2/D – Ha B3)

Některé depoty nebyly ještě definitivně datovány. Dále jsou depoty rozděleny do tří kategorií:

Kategorie I. Odborně prozkoumaný depot (většinou nalezený neprofesionálně)

Kategorie II. Depot neodborně vyjmutý ze svého místa původního uložení (nalezen orbou či při stavbě)

Kategorie III. Soubor s nejistými nálezovými okolnostmi, někdy nelze vyloučit smíchání artefaktů z odlišných souborů.

Nejvíce bronzových depotů se na českém území našlo mezi lety 1990-2013. Za což může rozmach detektorů kovů. Mezi nejčastější artefakty nalézané v depotech patří hřivny, žebra a koláčovité ingoty.

Ingoty ve tvaru hřivny jsou často vyrobeny z “hřivnového kovu“. Ten má v sobě více než 95% mědi, příměs arsenu, antimonu a stříbra často přes 1%. Zajímavé je, že nikl, cín či olovo nejsou často zachyceny.

Ingoty ve tvaru žebra mají hlediska prvkového složení podstatně větší variabilitu než hřivny, oproti nimž jsou žebra považována za mladší formu polotovaru. Zatímco u hřiven chybí měřitelný podíl niklu, u žeber se s ním setkáváme poměrně často. Zajímavé jsou žebra až s nadpolovičním obsahem olova z Bavorska. Na českém území byly také nalezeny žebra s vysokým obsahem olova například depot Purkarec, kde žebra měla 25% - 70% olova.

Koláčovité ingoty jsou nejmladší, a nejčastěji nalézané v rozpadlém stavu. Jsou složeny skoro převážně z čisté mědi. U některých můžeme vidět velkou příměs železa, která se tam nejspíš dostala během metalurgického zpracování. Dále lze v depotech nalézt kovové zbraně, jako třeba v depotu ve Stříbře, kde se našly 4 identické sekery s nebroušeným ostřím.

Organický materiál, korozní produkty (oxidy a soli mědi) z bronzových a měděných artefaktů mohou zapříčinit uchování části organického materiálu. Mohli se dochovat rostlinné či živočišné materiály. Organický materiál se nejvíce zachová na vlhkých místech či se otláčí na část artefaktu. Díky tomuto organickému materiálu můžeme zjistit:

1. procesy, kterými procházel vlastní depot
2. prostředí v okolí místa, kde byl depot uložen
3. prostředí v širším okolí depotu.

Uchová se například pyl, semena rostlin, či pochva meče, nebo můžeme nalézt kovové nádoby a zjistit zda se z nich jedlo nebo se jen jídlo v nich ukládalo.

Starší doba bronzová – kultura únětická a věteřovská

Právě v tomto období začíná změna primárních surovinových zdrojů využívaných pro tvorbu bronzových artefaktů. Nalézají se zde depoty hřiven či žeber, ale nikdy ne společně v jednom depotu. Snad až na výjimku z Tamešváru s výskytem zlomků žeber a zlomků koláčovitých ingotů. Zvýšený nálezy depotů žeber a hřiven (zejména na jihu) mohlo znamenat, že se s těmito materiály obchodovalo a byly prodávány dále na sever.

Střední doba bronzová – kultura mohylová

Pozorujeme zřetelný pokles počtu deponovaných souborů kovových výrobků. Sice se vyskytují po celou dobu období, ale jsou spíše vzácné nebo chudé. Výrazný nárůst depotů začíná až na konci toho období Br C2/D za který asi můžou impulzy ze středního Podunají a Karpatké kotliny. Depoty nalézáme po severojižní trase, ze středního Podunají přes horní tok Vltavy, dolní Pootaví a Příbramsko až po Pražskou kotlinu. Je tam vidno, že zde byla nějaká obchodní stezka, která pokračovala až to severních Čech.

Mladší a pozdní doba bronzová – kultury popelnicových polí

Počátek druhé vlny masového ukládání depotů. Na českém území se zde vyskytuje kultura knovízská a pozdně bronzová nynická v západních Čechách a severní okruh lužických polí. Toto rozdělení mělo vliv na tvorbu, skladbu a charakter depotů.

V nejstarších depotech knovízské kultury nalézáme jak typy artefaktů náležící mladší době bronzové, tak i typy artefaktů přítomné v závěrečném stupni mohylové kultury. Následujícím horizontu jsou méně časté depoty z hlediska stavby, depoty z garnitur ozdob a šperku. Nicméně charakteristickým pro oba horizonty jsou depoty zlomků.

V prostředí lužickém se převážně setkáváme s depoty, které se skládají pouze z jednoho druhu artefaktů – z náramků, srpů, sekerek, nákrčníků nebo nánožníků. Rozdíly ve skladbě depotů odrážejí rozdělení tehdejších kultur.

V závěru mladší a na počátku pozdní doby bronzové se skladba knovízských depotů podstatně mění. Depoty zlomků nahrazují mladší depoty obsahující honosné výrobky, zdobné artefakty nebo tepané plechové nádoby, nástroje a zbraně jsou ve výrazné menšině. Na konci toho období konečně nacházíme i první železné artefakty.

Závěrem lze říci, že publikace přibližuje čtenáři dobu dávno minulou, dokumentuje nalezené bronzové depoty v Čechách, porovnává a studuje je.

Literatura:

Chvojka, O. – Jiráň, L. – Metlička, M., Nové české depoty doby bronzové: hromadné nálezy kovových předmětů učiněné do roku 2013, Díl 1. (2017), České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

Chvojka, O. – Jiráň, L. – Metlička, M., Nové české depoty doby bronzové: hromadné nálezy kovových předmětů učiněné do roku 2013, Díl 2. (2017), České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.